

Megjelent: Médiakutató 2003. Ősz

dr. Bayer Judit

A személyiségi jogsértések kontra szólásszabadság a neten: eltávolítás vagy válaszadás?

Az értesítési-eltávolítási eljárás: egy következetlen kövület

Az internet az a médium, ahol a cenzúra szinte kivitelezhetetlen. Amint valami megjelenik a weben, nem lehet hatékonyan megakadályozni, hogy bárki által hozzáférhetővé váljon. Igaz, ki lehet törölni az eredeti helyéről, de semmi sem garantálja, hogy időközben nem töltötte le valaki, és tette közzé más helyen. Szimpatizánsok tükrözhetik az oldalt azonos cím alatt, de a tartalom más cím alatt történő teljes, vagy részbeni közzétételéhez még technikai jártasság sem szükséges.

Az Európai Unió elektronikus kereskedelemről szóló irányelve¹, amelynek értesítési-levélteli eljárásra vonatkozó részét Magyarország is átvette, előírja, hogy amennyiben a szolgáltató bármilyen forrásból tudomást szerez az anyag jogsértő tartalmáról, köteles azt eltávolítani, vagy hozzáférhetetlenné tenni. Az irányelv ugyanakkor fenntartja azt a jogot is, hogy a bíróságok a szolgáltatót bizonyos anyagok eltávolítására kötelezhessék.

Az irányelv ezen rendelkezésének célja nem elsősorban az volt, hogy a személyiségi jogsérelmet rendezze, hanem hogy a szolgáltatót mentesítse a felelősség alól, ami feltétlenül szükséges volt az internet töretlen fejlődéséhez. Ezért az irányelv kimondja, hogy a szolgáltató nem köteles ellenőrizni az általa közvetített tartalmat, tehát nem felelős a közvetített tartalomért, ha közzétételét nem ő kezdeményezte, fogadóját nem ő választja ki, és a tartalmat nem változtatja meg; továbbá, nem felelős a tárolt tartalomért, melynek sem jogellenességéről, sem annak alapjául szolgáló tényekről nem volt tudomása. Amennyiben azonban ilyen tényekről tudomást szerez, köteles azt gyorsan eltávolítani, vagy hozzáférhetetlenné tenni.

¹ *Directive 2000/31/EC of the European Parliament and of the Council of 8 June 2000 on certain legal aspects of information society services, in particular electronic commerce, in the Internal Market (Directive on electronic commerce) OJ L178*

E szabályozásnak két szépséghibája is van: egyrészt, hogy a szólást bírói ítélet hiányában korlátozza, másrészt, hogy a szolgáltatókat olyan helyzetbe hozza, hogy dönteniük kell egy anyag jogellenességéről. Ugyanis a direktíva nem a harmadik személy által emelt kifogást teszi az eltávolítás okává, hanem azt, hogy a szolgáltató értesülést szerez olyan tényekről vagy körülményekről, melyekből kitűnik a jogellenesség. Tehát ha kétséges, hogy jogellenes-e az információ, akkor a szolgáltatónak kell mérlegelnie, mit kockáztat szívesebben: a felelősségre vonást, amiért nem távolította azt el, vagy az ügyfél részéről a reklamációt, esetleg kártérítést, amiért feleslegesen távolította el az információt. Franciaországban és máshol is felmerült már annak az igénye, hogy a rosszhiszemű értesítést szankcionálják.

Bár az irányelvnek az a célja, hogy a szolgáltatót mentesítse a felelősségtől, ez mégsem történik meg. A szolgáltatót csupán az alól mentesíti, hogy folyamatosan monitoroznia kelljen a tartalmat, jogellenes tartalom után kutatva. Természetesen néhány évvel ezelőtt, amíg a felelősségi szabályok nem alakultak ki, ez is nagy eredménynek számított. Most viszont további tisztázásra lenne szükség, hiszen a szolgáltató még mindig súlyos terhet cipel: a jogellenességről való döntés terhét. A jogszabály ugyanis nem *kötelezi* a szolgáltatót arra, hogy levegye azt a tartalmat, amelyet valaki kifogásolt, hanem csak felelőssé teszi abban az esetben, ha a jogellenességről tudomást szerez, és mégsem távolítja azt el. A tartalom jogellenességét azonban csak bíróság állapíthatja meg. Ennek hiányában az eltávolítás a szólásszabadságot sérti, miközben a szolgáltatót hozza olyan helyzetbe, hogy azt kell mérlegelnie, vajon a bíróság hogyan döntene. Ha ugyanis a bíróság utóbb jogellenesnek találja azt az anyagot, amelyet ő nem távolított el, akkor a jogszabály alapján mulasztása miatt felelőssé tehető. Arra az esetre pedig, ha olyan anyagot távolít el, amelyet a bíróság utóbb jogszerűnek mond ki, a jogszabály nem nyújt védelmet a tartalomszolgáltató kártérítési keresete ellen.

A szolgáltató ezért arra kényszerül, hogy a tartalomszolgáltatóval kötött tárolási szerződésben kösse ki, hogy amennyiben egy anyag jogellenességének a leghalványabb gyanúja felmerül, akkor joga legyen azt eltávolítani. A csalódott tartalomszolgáltatóval szemben biztosabb mentséget jelentene egy olyan jogszabályi rendelkezés, amely kötelezné a szolgáltatókat a kifogásolt anyag levételére. Igen ám, de a kötelező levétel ugyanakkor hátrányos rugalmatlanságot eredményezne azokban az esetekben, amikor a kifogásolt tartalom nyilvánvalóan nem jogellenes, mert téves az értesítés. Hiába fogalmaz meg szankciót a jogszabály a rosszhiszemű értesítővel szemben, ha a jóhiszemű tartalomszolgáltató anyagát addigra már – a jogszabály egyértelmű kötelezést jelentő rendelkezése értelmében –

eltávolították. Hiszen visszaélészerűen is alkalmazható az értesítési levételi eljárás például a versenytársak részéről, azzal a céllal, hogy ideiglenesen hozzáférhetetlenné tegyék a konkurencia honlapját, vagy akár a konkurens internetszolgáltató részéről, amely növelni akarja a konkurencia papírmunkáját. Ezért azokra az esetekre, amikor személyes érintettség és alapos ok nélkül tesz valaki bejelentést, kártérítési jogot kellene biztosítani mind az internetszolgáltató, mind a tartalomszolgáltató részére a bejelentővel szemben. Jelenleg a csalódott tartalomszolgáltató azt az internetszolgáltatót perelné kártérítésért, amely a jogszerű tartalmat eltávolította. Az internetszolgáltatónak ezért jogot kellene biztosítani arra, hogy a bejelentőre hárítsa a rajta követelt kárt. Ez visszatartó hatású lenne a felelőtlen értesítésekkel szemben is. Ugyanakkor viszont a téves bejelentés nem feltétlenül rosszhiszemű: egy per kimenetele nem mindig előre megjósolható. Ezért az a lehetőség is kínálkozik, hogy az internetszolgáltatón ne lehessen kártérítést követelni a tartalom eltávolításával okozott kárért. Ezzel viszont az a tartalomszolgáltató, amelynek anyagát indokolatlanul, azaz jogszerűtlenül távolították el, kompenzáció nélkül maradna, holott szólásszabadsága hátrányt szenvedett. Tehát egyidejűleg kellene biztosítani azt, hogy a tartalomszolgáltató az indokolatlan eltávolítással szemben védelemben részesüljön, hogy az internetszolgáltatónak ez ne okozzon hátrányt, és hogy a felhasználók ne tegyenek felelőtlen bejelentéseket. Ezért a tartalomszolgáltatónak a kártérítési jogot az internetszolgáltató kihagyásával, közvetlenül a téves bejelentést tevővel szemben kellene biztosítani.

A direktíva további hiányossága, hogy nem tér ki arra, mi történik a levétel után? Ha a tartalom közlője tiltakozik, visszategye-e a szolgáltató a tartalmat, vagy arra kéri a feleket, hogy bíróság előtt folytassák jogvitájukat? A helyes az lenne, ha a szolgáltató visszatenné a tartalmat, és ha a panaszos fél újból kéri, illetve fenntartja álláspontját, akkor irányítsa őket a bírósághoz. Mindaddig pedig, amíg a bíróság el nem marasztalja a tartalomszolgáltatót, a tartalom fenn maradhat, hiszen csak jogerős ítélet birtokában lehet a szólásszabadságot korlátozni. Ez az eljárás 4R néven honosodott meg az angol nyelvben, feltalálójá, Richard Clayton ötlete alapján.²

Az elektronikus kereskedelemről szóló 2001. évi CVIII. törvény részletes eljárási szabályokat csak a szerzői joggal kapcsolatos levételekre nyújt. Nem derül ki a jogszabályból, hogy miért nem vonatkoznak ezen eljárási szabályok az információs társadalommal összefüggő többi szolgáltatásra, amelyeket a 8–10. szakaszokban szabályoz. A 13. § azonban

² Az elnevezést a következő szavak kezdőbetűi ihlették: *report, remove, respond, replace*, azaz értesítés, eltávolítás, válasz, visszahelyezés.

csak a szerzői jogában sértett félre vonatkozóan határozza meg, hogy milyen módon folyamodhat levétel iránti igénnyel az internetszolgáltatóhoz. Ebben előírja, hogy a tartalomszolgáltató tiltakozása esetén a szolgáltató köteles az anyagot újra hozzáférhetővé tenni, ám azt ismét el kell távolítania, ha a kifogást tevő bírósági eljárást indít és ideiglenes intézkedés iránti kérelmet is beterjeszt, ennek másolatát pedig három napon belül megküldi a szolgáltatónak. Jogi szemszögből érthetetlen, hogy az ideiglenes intézkedés iránti *kérelem* miért jogosítja fel a szolgáltatót az eltávolításra, hiszen az ideiglenes intézkedést a bíróság bírálja el soron kívül³, ennek hiányában az egy darab, joghatást nélkülöző papír csupán. A bíróság döntésének bevárása helyett a puszta kérelemhez ugyanazt a jogkövetkezményt fűzni, mint amely a bíróság döntéséhez fűződhet, a bíróság tekintélyének semmibe vételét jelenti. Eredménye a bírósági eljárás kiüresedése és a jogbizonytalanság térnyerése.

Ez azonban még nem minden: az elektronikus kereskedelemről szóló törvény a büntetőfeljelentés másolata megküldésének is ugyanilyen joghatást tulajdonít. Holott a hagyományos jogelvek szerint a büntetőeljárás megindulása még nem jelent joghátrányt a gyanúsított számára, hiszen az ártatlanság véelme egészen az ítélet jogerőre emelkedéséig megilleti. Itt azonban a törvény, jogtechnikailag talán védhetően, tartalmilag azonban súlyosan kifogásolható módon joghatást fűz az ideiglenes intézkedés iránti kérelemhez, és a büntetőfeljelentéshez is. Az Alkotmány szerint alapvető jog lényeges tartalmát törvény sem korlátozhatja⁴, ezért az ártatlanság véelmét figyelmen kívül hagyó szólásszabadságot korlátozó intézkedés ennek alapján alkotmányellenes.

A gyors eljárás fontossága és az ideiglenes intézkedés ebben játszott szerepe

Érthető, hogy a személyiségi jogi sérelem minimalizálása érdekében gyors intézkedésre van szükség. Az internetes jelenlétet hajlamosak úgy tekinteni, mint amely révén a jogsértő cselekmény minden nap megismétlődik. Ez a kérdés merült fel Angliában is,⁵ amikor a bíróság a hatályos jogszabályok alapján úgy döntött, hogy a személyiségi jogsérelem minden egyes alkalommal megismétlődik, amikor valaki hozzáfér az oldalhoz, és olvashatja a sértő anyagot. Gyakori érv a sietségére az is, hogy a köztes időben a sértő információ úgy elterjed,

³ Polgári Perrendtartás, 156. § (3): (3) „Az ideiglenes intézkedés tárgyában a bíróság soron kívül határoz.”

⁴ Alkotmány, 8. § (2), „A Magyar Köztársaságban az alapvető jogokra és kötelességekre vonatkozó szabályokat törvény állapítja meg, alapvető jog lényeges tartalmát azonban nem korlátozhatja.”

⁵ Godfrey v Demon Internet Ltd, QBD, [1999] 4 All ER 342, [2000] 3 WLR 1020; [2001] QB 201

hogy soha többé nem lesz kitörölhető a világháló zeg-zugaiból. Ez kétségtelenül megtörténhet, de ehhez akár egy nap is elegendő, és csekély a különbség aközött, hogy a sértő információ egy hétig vagy kettőig volt hozzáférhető. Tény, hogy ami egyszer felkerült a Netre, az potenciálisan bárhol és bármikor újra felbukkanhat. Természetesen ez veszélyeket is rejt magában: egy zavarodott pszichéjű rajongó összegyűjtött mindent, ami a neten fellelhető volt egy – egyébként nem közszereplő – hölgyről, és (szerencsére csak) leveleivel zaklatta. A hölgynek inkább az okozott sokkot, hogy mennyi mindent tud róla a férfi, a gyermekkori hobbját is beleértve. Ez ellen csak az jelent védekezést, ha a felhasználók tisztába jönnek ennek lehetőségével, és a legszemélyesebb adataikat nem, vagy azzal a tudattal teszik közzé honlapjukon, hogy azokat potenciálisan bárki elolvashatja és összekapcsolhatja egymással.

Tehát a „gyors intézkedés” a fénysebességű adatátvitel és másolás korában értelmezhetetlen. Az *Emberi Jogok Európai Egyezményének* a strasbourgi bíróság szerinti értelmezésében egy szóláskorlátozás csak akkor lehet összhangban az egyezményvel, ha amellet, hogy előre rögzített, szükséges és arányos, még hatékony is. Az *Oberserver & Guardian v. UK*⁶ eset tanulsága, hogy amennyiben a korlátozás már nem képes megakadályozni a jogsérelmet, akkor indokolatlan szabadságkorlátozássá, tehát megengedhetlenné válik.

Mindazonáltal jogszerű módja is van annak, hogy a jogellenesnek tartott információ a lehető legrövidebb ideig maradjon a nyilvánosság előtt. Az ideiglenes intézkedés (kivárva a bíróság döntését) esetében a kecske is jóllakik, és a káposzta is megmarad: bíróság dönt a közlés eltávolításáról, tehát alkotmányos kritériumoknak megfelelő a korlátozás, miközben a vélt jogsérelem nem súlyosbodik.

Az ORTT 2002 nyári koncepciója tartalmazott egy ötletet, amelynek bevezetése elősegítené a szólásszabadság érvényesülését.⁷ A tartalom szolgáltatója letétbe helyezhetne egy nyilatkozatot az internetszolgáltatónál, amelyben nyilatkozik arról, hogy az általa szolgáltatott tartalom jogszerű. Abban az esetben, ha panasz érkezne a tartalma ellen, az internetszolgáltatónak nem kellene megkeresnie a felet azzal, hogy levette a tartalmat, és megvárnia a fél tiltakozását, majd visszatennie azt, hanem a letétbe helyezett nyilatkozatot késedelem nélkül megküldhetné a panaszosnak, anélkül hogy az oldalt le- majd visszatenné.

⁶ *Observer and Guardian v UK*, judgment of 16 Dec 1992, 16 EHRR 219

⁷ http://www.ortt.hu/tanulmanyok/koncepcio_20020619.doc

Ezzel rövidebbre zárhatja a saját szerepét a konfliktusban, a feleket bírói útra vagy más egyeztető fórum elé irányítva.*

Természetesen az alkotmányossági kifogásokkal szemben lehet azt állítani, hogy a szolgáltatók magáncégek, és joguk van dönteni arról, hogy mit tesznek közzé és mit nem. Ez valóban így van, csak hogy ebben az esetben jogszabály kötelezi őket arra, hogy levegyék a jogellenesnek *tűnő* információt, tehát az állam eszközül használja őket a szólás korlátozásához.

Az alkotmányossági rendezetlenség ellenére kétségtelen, hogy az értesítési-levélteli eljárásnak vannak előnyei. Ha az információ szerzője nem tiltakozik, azt bizonyítja, hogy nem is volt olyan fontos számára a közlés. Az interneten számos olyan spontán megjegyzés születhet, akár hirdetőtáblán vagy fórumon, amely nem átgondolt véleményt fejez ki. Ilyen közlemények rövid úton való törlése, ha a szerzőjük ez ellen nem tiltakozik, esetleg észre sem veszi, a graffitik lemosásához hasonlítható, és praktikusán nem ejt nagy sebet a szólásszabadságon. Ami viszont alkotmányos szempontból elengedhetetlen, hogy ha a szerző kifejezi a közzétételhez való ragaszkodását, akkor az a jogerős bírói ítéletig nyilvános maradhasson.⁸

A válasz joga

A klasszikus szólásszabadság-elméletek, amelyek a közlés és terjesztés ideális esetét veszik alapul, kiválóan alkalmazhatóak az internetre. A vélemények piacán vélemény és ellenvélemény ütközhet egymással; nagyobb az esély arra, hogy ezek egyenrangúként jelennek meg, mint bármely korábbi médiumban, és a közönség számára mindegyik egyformán hozzáférhető. Talán megkockáztathatjuk: az internet az a médium, amely alkalmas annak az ideának a megvalósítására, hogy a véleményre nem annak elnémítása, hanem az ellenvélemény adja meg a méltó választ. Személyiségi jogsértések esetén ezért a közlés elfojtása helyett az a demokratikus megoldás, ha lehetővé teszik, hogy a sérelmet szenvedett fél megvédje magát. Ebben az esetben már nem véleményekről, hanem tényekről beszélünk, hiszen a vélemények közlése amúgy sem korlátozható, mint azt a magyar Alkotmánybíróság

* Az internet szabályozásának hazai előzményeiről lásd még Polyák Gábor „Megjegyzések a digitális kor médiapolitikájához” című írását a *Médiakutató* 2002 őszi számában – a szerk.

⁸ Az értesítési-eltávolítási eljárásnak ugyancsak hasznos szerepe lehet az olyan, nyilvánvalóan bűncselekményt megvalósító közzétételek eltávolításában, amilyen például a gyermekpornográfia.

is kimondta: „A szabad véleménynyilvánításhoz való jog a véleményt annak érték és igazságtartalmára tekintet nélkül védi”.⁹ A valótlan, sértő tényállítások azonban sérthetik a személyiségi jogot, és ezért jogellenesnek tekinthetők. A jelenlegi szabályozás alapján, amennyiben a szolgáltató egy olyan bejelentést kap, amely felhívja a figyelmet egy általa tárolt tartalom valótlan és sértő állításaira, köteles azt eltávolítani, és megkezdődik a fent ecsetelt procedúra. Ehelyett alkalmasabb lenne a sérelmet szenvedett fél számára lehetővé tenni, hogy válaszában cáfolja a valótlan, őt érintő és sértő tényeket. Természetesen ez a lehetőség amúgy is a fél rendelkezésére áll, hiszen az internetes közlés viszonylag alacsony költséggel, bárki számára elérhető. Kérdéses, hogy egyáltalán indokolt-e jogszabályban biztosítani a válaszadáshoz való jogot, vagy elegendő azt az internet természetére bízni?

Az interneten is vannak látogatottabb és kevésbé látogatott oldalak. Egy oldal látogatottsága függ attól, hogy hány link mutat rá, és emellett még számos olyan tényezőtől, amely az újságok vagy tévéműsorok népszerűségének különbségét is okozza. Ha „Kovács úr feltölti élete első honlapját”, valószínűleg oldalának látogatottsága nem fog a legnépszerűbb hírportálokéval vetekedni. Tehát amennyiben róla sértő, valótlan állításokat tesznek közzé, akkor hiába teszi közzé válaszáat a saját weboldalán, ha arra a madár sem jár. Kovács úrnak pedig nincs lehetősége arra, hogy egy népszerű oldalon linket helyezzen el, amely saját oldalára mutat. Ugyanakkor ha Kovács úr a honlapján közzéteszi véleményét a magyar politikai arénáról, akkor vajon indokolt-e, hogy egyes politikusok, pártvezérek követeljék Kovács úrtól válaszuk közzétételét?

Ki legyen a helyreigazításra kötelezett?

Az internetes válaszadás jogának gyenge pontja, hogy az internet példátlanul rugalmas természete miatt problematikus definiálni, hogy mi tekinthető újságnak, azaz olyan professzionális médiumnak, amelyet helyreigazításra lehet kötelezni. Ezenkívül azonban további kérdéseket is felvet: a helyreigazítást magát kelljen a weboldalon közzétenni, vagy elegendő legyen egy linket elhelyezni hozzá; illetve, hogy milyen okból lehessen

⁹ 30/1992. (V. 26.) AB határozat.

helyreigazítást kérni? Az utolsó kérdésre egyértelmű a válasz: kizárólag valótlan tények miatt személyes érintettség esetén, ahogyan a jelenlegi polgári jogi szabályozás is szól.¹⁰

Azt már nehezebb eldönteni, hogy mely weboldalaknak van ilyen kötelezettsége. A Polgári Törvénykönyv szerint a napilap, folyóirat (időszaki lap), rádió, televízió vagy filmhíradó esik a helyreigazításra kötelezhető médiumok körébe. Az interneten azonban számos magántermészetű közlés is található. Mi több, ezek nem is mindig különülnek el élesen a közérdeklődésre számot tartó közlésektől. A nyilvánosság kérdése ma már nem lehet mérce, hiszen a belépési jelszóval védett oldalakat kivéve az internet egésze nyilvános. Azonban attól, hogy egy oldal nyilvános, még nem biztos, hogy valóban a hagyományos értelemben vett széles nyilvánosság számára szánták: lehet, hogy egy szűk szakmai közönségnek vagy egy baráti társaságnak szól. Az, hogy belépési jelszóval nem védett, mindössze annyit jelent, hogy nem okoz hátrányt, ha bárki elolvassa, esetleg beleír. Mivel a tartalom valószínűleg úgyszólván csak azok számára érdekes, és eleve csak azok találnak rá, akik a megcélzott közönségbe beletartoznak, természetes szelekció érvényesül.

Ezért felvetődik a kérdés, hogy mi a teendő azokkal a tartalmakkal, amelyek nem e széles nyilvánosság számára szólnak, mégis bárki által hozzáférhetőek. Továbbá: mi legyen azokkal a tartalmakkal, amelyek közérdeklődésre számot tartó témákat tárgyalnak, de szerkesztetlenül, és nem szánva neki hírértéket? Például ha a *Népszabadság Online* „Fórum” rovatába ír be egy olvasó/felhasználó, akkor lehessen-e a *Népszabadság Online*-t helyreigazításra kötelezni? Nyilvánvalóan nem, hiszen a fórum rovat tartalmát az újság nem ellenőrzi, nem szerkeszti. Vajon legyen-e válaszadási kötelezettsége Kovács úr családi weboldalának? És egy irodalmi-színházi szalon weboldalának?

Egy link elhelyezése nem jelent túlzott terhet, de más a helyzet, ha a válaszadónak kell a válasz számára tárhelyet biztosítani. Azaz, ha egy ismert napilap valótlan tényről állít valakiről, elvárható, hogy közölje a helyreigazítást saját weblapján. Elképzelhető, hogy nem ugyanazon az oldalon, hanem úgy, hogy a támadott tartalom mellett egy linkkel mutasson ugyanazon lap egy másik oldalára, ahol a helyreigazítás olvasható. A másik oldalnak viszont szintén ugyanazon napilap honlapján belül kell lennie, mert a választ az ő költségükön kell közzétenni. De vajon egy magánszemély kötelezhető-e arra, hogy a választ saját költségén

¹⁰ Ptk. 78-79. §§: 79. § (1) Ha valakiről napilap, folyóirat (időszaki lap), rádió, televízió vagy filmhíradó valótlan tényről közöl vagy hírszettel, illetőleg való tényeket hamis színben tüntet fel - a törvényben biztosított egyéb igényeken kívül - követelheti olyan közlemény közzétételét, amelyből kitűnik, hogy a közlemény mely tényállítása valótlan, mely tényeket tüntet fel hamis színben, illetőleg melyek a való tények (helyreigazítás).

jelentesse meg? Például ha Kovács úr újszülött kisbabájának fényképeit tartalmazó weboldalon többek között leírják a szülés körülményeit is, és ez kritikus észrevételeket tartalmaz egy megnevezett kórházról vagy orvosról, akkor vajon megilleti-e a kórházat, illetve az orvost a helyreigazítás joga Kovács úr költségén? Ez ahhoz vezetne, hogy magánszemélyek nem mernék leírni a tapasztalataikat például termékekkel, szolgáltató cégekkel, áruházakkal kapcsolatosan. Az Egyesült Államokban máris kiterjedt gyakorlatuk van a vállalatok által magánszemélyek ellen, jóhírnév sérelme miatt indított pereknek.¹¹

Még ha egy definíció magában is foglalná, hogy a weboldal rendszeres időközönként frissített legyen, potenciálisan bárki számára releváns, azaz közérdeklődésre számot tartó információt hordozzon, vagy azzal a céllal létesüljön, hogy a nyilvánosság abból információkat szerezzen, akkor sincs tisztázva a fórumok, csevegőszobák, newsgroupok helyzete.

Jelenleg a magyar tartalomszolgáltatók közül néhányan regisztráltatják magukat a sajtótörvény alapján, ezáltal időszaki lapnak minősülnek. Érdekes módon a magyar sajtótörvény sajtótermék definíciója oly tágan van meghatározva, hogy abba tulajdonképpen minden nyilvános közlésre szánt tartalom beletartozik. Az *1986. évi II. törvény, 20. § b)* szerint ugyanis *„[s]ajtótermék: az időszaki lap egyes lapszámai, a rádió- és a televízióműsor, a könyv, a röplap és az egyéb szöveges kiadvány – ide nem értve a bankjegyet és az értékpapírt –, a zeneművet, grafikát, rajzot vagy fotót tartalmazó kiadvány, a térkép, a nyilvános közlésre szánt műsoros filmszalag, videokazetta, videolemez, hangszalag és hanglemez, továbbá bármely más tájékoztatást vagy műsort tartalmazó, nyilvános közlésre szánt technikai eszköz”*.

A definíció utolsó tagmondata, a már-már „egyéb” kategória szerepét betöltő *„bármely más tájékoztatást vagy műsort tartalmazó, nyilvános közlésre szánt technikai eszköz”* kitétel akár az internetes honlapra is értelmezhető lehet. Annak azonban, hogy egy anyag sajtóterméknek minősül, csak annyi jogi következménye van, hogy fel kell tüntetni az impresszumot, ha csak jogszabály nem ad ez alól felmentést.

Az időszaki lap definíciójának példálózás (*„napilap, folyóirat és egyéb lap, valamint ezek melléklete”*) utáni része, amely szerint *„egy naptári évben legalább egyszer megjelenik,*

¹¹ Az Amerikai Társaság a Szabadságjogokért (ACLU) karolta fel azoknak az alpereseknek az ügyét, akik név nélkül tettek egy csevegőszobában vagy hasonló helyen kritikus megjegyzéseket egy vállalatra, amely azután személyazonosságuk felfedését kérte a szolgáltatótól. Az alperes az anonimitás megőrzése érdekében John Doe álnéven szerepel, amíg pervesztességét a bíróság ki nem mondja, hogy elkerülhető legyen az ok nélkül elszenvedett joghátrány.

azonos címmel és tárgykörrel kerül kiadásra, évfolyamszámmal, sorszámmal, keltezéssel van ellátva, és akár eredeti szerzői alkotásként, akár átvett fordításként az újságírói, az írói vagy a tudományos műfaj körébe tartozó írásművet (hírt, tudósítást, cikket, riportot, tanulmányt, verset, elbeszélést stb.), fényképet, grafikát, karikatúrát vagy rejtvényt közöl” használható lenne az online újság meghatározására is.¹² Az időszaki lapként történő minősítéshez csupán egy bejelentést szükséges, amely azonban megalapozza a sajtóhelyreigazítási kötelezettséget. A nyilvántartásba vétel előtt az időszaki lap nem terjeszthető.

Véleményem szerint csak a tartalomszolgáltatónak van joga magát valamilyen kategóriába besorolni, szolgáltatásának célját meghatározni. Minden definíció ellentétben áll az internet határok közé semmilyen tekintetben nem szorítható természetével, annak spontaneitásával, a magán- és a közszféra összefonódásával. Amennyiben az állami szabályozás nem lenne elégedett azzal a helyzettel, ahogyan az internetes információsztolgáltatók időszaki lapként regisztrálják magukat, ösztönözhetné a regisztrációs kedvet bizonyos kedvezmények biztosításával, amelyeket időszaki lapok számára tesznek elérhetővé, például kedvezményes tárhely biztosítással. Az online időszaki lapok is létrehozhatnak egy olyan önszabályozó szervezetet, amely bizonyos szolgáltatásokat biztosít számukra, ezzel téve őket érdekeltté a bejelentkezésben. Számos olyan, rugalmasabb megoldás lenne, amely a törvényi definíciónál alkalmasabban jelölné ki azt a réteget, amelynek a sajtóhelyreigazítás kötelezettségének meg kell felelnie.

A szubszidiaritás elvét lehetőleg az internetes önszabályozó mechanizmusok figyelembevételénél is alkalmazni kellene: ami megoldható önszabályozás útján, azaz a lokálisnak tekinthető szakmai szinten, ahhoz nem szükséges törvényi szabályozás. Véleményem szerint a sajtótörvénynek az internetre történő kiterjesztése nem járna egyértelmű előnyökkel. A magukat újságnak tekintő internetoldalak ma is bejelentkeznek időszaki lapként, (Index, Origo) és a bejelentkezés a nyomtatott sajtóban is voltaképpen önkéntes. A különbség az, hogy a nyomtatott sajtóban nyilvánvalóan elválasztható, mi felel meg az időszaki lap definíciójának, míg az internetes oldalak között sokkal változatosabb az átmeneti típusok sora. Amelyek nem jelentkeznek be időszaki lapként, azokra a helyreigazítási kötelezettség nem vonatkozik, holott lehetséges, hogy bizonyos esetekben kevés különbség van köztük és egy online napilap között. Viszont a helyreigazítás

¹² 1986. évi II. tv., 20. § f): *időszaki lap: az a napilap, folyóirat és egyéb lap, valamint ezek melléklete, amely egy naptári évben legalább egyszer megjelenik, azonos címmel és tárgykörrel kerül kiadásra, évfolyamszámmal, sorszámmal, keltezéssel van ellátva, és akár eredeti szerzői alkotásként, akár átvett fordításként az újságírói, az írói vagy a tudományos műfaj körébe tartozó írásművet (hírt, tudósítást, cikket, riportot, tanulmányt, verset, elbeszélést stb.), fényképet, grafikát, karikatúrát vagy rejtvényt közöl.*

kötelezettségét a sajtótermékekre is kiterjeszteni nyilvánvalóan káros beavatkozás lenne a közlés szabadságába. Az Európa Tanács nemrégiben tervezett ajánlása körülírja a helyreigazításra kötelezettek körét: bár már eddig is több verzió került az asztalra, a legutóbbi szerint a gyakran frissített, szerkesztett, közérdeklődésre számot tartó információt tartalmazó oldalak tartoznának e körbe.¹³ Ez a definíció sokkal tágabb és homályosabb, mint az időszaki lap sajtótörvény szerinti definíciója, ahol csak a sorszám és a keltezés az, ami internetes környezetben újraértelmezendő. Véleményem szerint a helyreigazítás saját költségen történő közzétételére kötelezendők körét szűken és egyértelműen kell meghatározni.

Az Európa Tanács helyreigazítást ajánló politikája

Az Európa Tanács 2003. június 23-án fogadta el a válaszadás jogát garantáló ajánlásának legújabb változatát. Ez egy újabb joganyag lesz abban a sorozatban, amely az Európa Tanács pálfordulását jelzi: az eredetileg az emberi jogok védelmére létrejött nemzetközi szervezet újabban mintha az emberi jogok ellen indítana támadást. Ezt jelezte a *Számítógépes bűnözés elleni egyezmény*, amely széles jogköröket biztosított a nyomozó hatóságoknak, ezt követte a *Rasszizmus és idegengyűlölet elleni kiegészítő jegyzőkönyv*, és most a válaszadás jogának a szólásszabadságot korlátozó tervezete. Érthető ugyan, hogy az utóbbi két esetben a személyiségi jogok és az emberi méltóság védelmében igyekeztek korlátozni a szólást, azonban eddig a korlátozások számítottak kivételnek a szólásszabadság alapszabályával szemben. Az Európa Tanács deklarálta és védelmezte a szólásszabadságot, amellyel szemben az államok korlátokat állapíthattak meg a szükséges és arányos mértékben, az Emberi Jogok Európai Egyezményében felsorolt célokból. Ami történt, felér egy szerepcserével: az Európa Tanács írja elő a korlátozást. A *Számítógépes bűnözés elleni egyezmény* védelmére még azt sem hozhatjuk fel, hogy valamilyen alapjog védelmében született volna. Bár a bűncselekmények nemzetközi harmonizációja indokolt, a bűnüldözés homályos érdekei nem indokolják, hogy egy emberi jogok védelmére specializálódott nemzetközi szervezet a hatóság nyomozati, kifürkészési jogkörei tágítása érdekében lépjen fel. Természetesen tényként kell kezelnünk, hogy ez egy új világtendencia egyik szegmense, amelyben a „biztonságnak”, a kiszámíthatóságnak és az ellenőrzésnek nagyobb fontosságot tulajdonítanak, mint a szabadságnak. A *Számítógépes bűnözés elleni egyezmény* 2001. november 23-án született, alig

¹³ Draft Recommendation on the Right of Reply in the new media environment, MM-PUBLIC(2003)004

másfél hónappal a szeptember 11-i események után, tetemes amerikai segítséggel, és lényegében átveszi az internetforgalom amerikai megfigyelésének gyakorlatát.¹⁴ Ilyen tendencia mellett azonban még nagyobb szükség lenne az emberi jogok zászlóvivőjére, hogy az érthető szorongás következtében hozott intézkedések ne okozzanak a szükségesnél nagyobb pusztítást az emberi és polgári jogokra épülő demokratikus rendben. Az *Internetes kommunikációs szabadságról szóló nyilatkozat*¹⁵ sem tekinthető éppen forradalmian liberálisnak. Kimondja ugyan, hogy kerülendő az internet egészének szűrése, de kivételt tesz az iskolákkal és könyvtárakkal. Amennyiben a nemzeti hatóságok ideiglenes vagy végleges (jogerős) döntést hoznak róla, egyes oldalak blokkolhatóságát is javasolja.

Az Európa Tanács ajánlástervezete szerint a válaszadás azokra a valótlan tényállításokra lenne korlátozva, amelyek valamely természetes vagy jogi személy személyiségi jogait érintik, a vélemények pedig kívül esnének ezen a körön. Kérdés, hogy miként értelmezendő az *inaccurate* kifejezés, amely nem csupán valótlant, hanem pontatlant is jelenthet. Tehát ha az információ nem téves, csak nem teljesen kimerítő, akkor is lehetne kiegészítést tenni?

Az eredeti tervezet a professzionális (*professional*) honlapokra terjesztette volna ki a válaszadás kötelezettségét, az új azonban precízebben írja körül: eszerint kívül esnek a válaszadás kötelezettségén azok a honlapok, amelyeket magánszemélyek üzemeltetnek, és nem tartalmaznak gyakran frissített és szerkesztett, a közérdeklődésre számot tartó információt. A köztes verzió „*rendszeresen frissített, aktuális ügyekre vonatkozó*” információról szövegezt. A rendszereshez képest a „*gyakran*” nyilvánvaló szűkítés, azonban a „*közérdeklődésre számot tartó*” inkább tágítás az „*aktuális ügyek*”-hez képest.

Érdekes módon azonban az ajánlás, amely címében az „*új médiát*” jelöli meg, nem csupán az internetre terjed ki, hanem minden olyan kommunikációs eszközre, amelyet a nyilvánosság számára rendszeres időközönként, ugyanabban a formátumban közlésekre, akár csak az újságok, folyóiratok, rádió, televízió, vagy bármi más olyan szolgáltatás, amely a nyilvánosság számára hozzáférhető, gyakran frissített és szerkesztett, közérdeklődésre számot tartó információt tartalmaz.

Annak érdekében, hogy a válaszadás jogával élni lehessen, közzé kell tenni annak a személynek a nevét és elérhetőségét, akinek a kérést címezni kell. Ez kizárja, hogy névtelenül

¹⁴ Bővebben lásd: Bayer Judit: A számítástechnikai bűnözés elleni küzdelem nemzetközi dimenziói. *Belügyi Szemle*, 2003 ősz.

¹⁵ Declaration on freedom of communication on the Internet (Strasbourg, 28.05.2003) www.coe.int

lehesen például blogot¹⁶ vagy más, közérdeklődésre számot tartó információkat közzétenni, holott az Európa Tanács fentebb említett hol volt ez említve? *Internetes kommunikációs szabadságról szóló nyilatkozata* szerint az államoknak tiszteletben kell tartaniuk az anonimitást, és csak a bűnüldözés érdekében szabad korlátozni azt.

Ez az előírás tulajdonképpen a magyar sajtótermék impresszum-közlési kötelezettségével tekinthető egyenlőnek, bár az impresszum mind a kiadó, mind a szerkesztő megjelölését megköveteli, valamint a „*a sokszorosító szerv megnevezését, továbbá a sokszorosításért felelős személy nevét, a sokszorosítás helyét, idejét és a megrendelés sorszámát*”. Érthető, hogy az internet esetében a sokszorosítás, esetleg még a kiadás sem értelmezhető kategória, bár a kiadó-tartalomszolgáltató és a szerkesztő adott esetben elválhat egymástól.

Archívumképzés: meddig friss egy weboldal?

Az ajánlás szerint a nemzeti jognak kellene meghatároznia azt a határidőt, amelyen belül a média köteles lenne a közzétett információ egy másolatát megőrizni, legalább a válaszadás igénylésére nyitva álló határidőn belül. A válaszadás igényének gyakorlására a tervezet a gumiként alakítható „*ésszerű*” határidőt szabja, és a másolat megőrzésére vonatkozó határidővel ellentétben azt sem kötötte ki, hogy a tagállamok töltsék ezt meg tartalommal. Amennyiben ilyen másolat nem áll rendelkezésre, akkor úgy kell tekinteni, hogy a médium nem vitatja, hogy közzétette a vitatott információt. Ez a mondat kissé félreérthető, de valószínűleg arra az esetre utal, amikor a médium egyáltalán nem tárol másolatokat vagy más bizonyítékot arról, hogy milyen tartalmat tett közzé. Ellenkező esetben, ha vannak ilyen másolatok, de éppen az, amit a panaszos panaszol, nem áll rendelkezésre, túlzás lenne abból kiindulni, hogy a sajtó nem vitatja a közzétételt: éppen ellenkezőleg, a másolat nem léte azt jelzi, hogy az érintett anyagot ők nem tették közzé (hanem esetleg egy másik weboldal). Ezenkívül túlzott terhet jelentene a magánszemély tartalomszolgáltató számára, ha az archívumnak online is elérhetőnek kellene maradnia. Az archiválási kötelezettséget legfeljebb offline adatrögzítőkön szabad előírni. A javaslat erre nem ad egyértelmű jelzést, tehát valószínűleg nem várja el az online archívum fenntartását. A válaszadásra nyitva álló

¹⁶ A blogot ugyan magánszemély üzemelteti, de „*gyakran frissített és szerkesztett, a közérdeklődésre számot tartható információt*” tartalmazhat.

határidőn túl az archiválás fenntartására való kötelezés funkciótlán, ezért alkotmányellenes is lenne.

Franciaországban egy központi archívum tárolja az összes internetes hírközlő oldal tartalmát, a kötelezpéldány szisztémáját követve. Ez a rendszer felmenti a szolgáltatókat a tárolás terhe alól, viszont az állami megfigyeltség kellemetlen benyomását kelti. A központi archívumot továbbá közpénzekből kell fenntartani, ezért összességében nem pozitívabb megoldás, mint ha a tartalmat individuálisan, legfeljebb a szükséges határidőn belül, offline szükséges rögzíteni.

Amennyiben a támadott információ a nyilvánosság számára továbbra is elérhető marad, akkor egy linket kell melléje tenni, amely a válaszhoz vezet. Érdekes módon az a tény, hogy a válaszadás nem foglalja magában az eredeti tartalom eltávolítását, más hatást eredményez az internet esetében, mint a hagyományos médiumoknál: a valós idejű médiumoknál, mint amilyen a rádió és a televízió, az anyag egyszeri elhangzás után nem elérhető. Újság esetében, bár továbbra is elérhető marad a régi újságban, ezt általában nem olvassák sokan. Kivéve azokat a folyóiratokat, amelyek hetente, havonta, vagy még ritkábban jelennek meg, hiszen ezek a következő megjelenésig frissnek számítanak, ami ritkább frissülést jelent, mint az átlagos hírközlő weboldalé.

Az internet leginkább a nyomtatott sajtóhoz hasonlítható, amint azt Lawrence Lessig internetjogász is állította a nemrégiben lezárult amerikai könyvtári számítógépek kötelező szűrése kapcsán indult ügyben. Szerinte 1791-ben a sajtó még nem olyan volt, mint most, amikor néhány hatalmas tulajdonos uralja a piacot, hanem sokkal inkább a mai internethez hasonlított. A nyomtatás költségei alacsonyak voltak, az olvasótábor szűk, és gyakorlatilag bárkiből lehetett, illetve lett is kiadó. Amit az amerikai alkotmány „sajtón” értett, az egy olyan struktúrát jelentett akkor, amilyen ma az internet.¹⁷

Az internet abban a tekintetben is jobban hasonlít a sajtóhoz, mint az elektronikus médiához, hogy bár az interneten elérhető marad az információ, a címdalról általában lekerül, ezért csak az talál rá, aki kifejezetten keresi. Ez a lehetőség pedig az újságnál is fennáll, hiszen akár az otthon heverő régi újságok között, akár könyvtárban, az újság korábbi példányai aktív keresés esetén különösebb nehézség nélkül hozzáférhetőek. Az is igaz azonban, hogy az internet időt és teret nélkülöző természete még jobban megkönnyíti a régi anyaghoz történő hozzáférést is, hiszen nem kell elmenni könyvtárba, hanem az íróasztalnál

¹⁷ ALA v. USA, <http://www.paed.uscourts.gov/documents/opinions/02D0415P.HTM>

ülve néhány gombnyomással előnyerhetjük a keresett régebbi tartalmat. Ahhoz azonban, hogy a panaszolt anyag eltávolítására kötelezzék a tartalomszolgáltatót, bírósági ítéletre van szükség, amelyet egy simán lezajló helyreigazítás közzététele nem feltételez. A közzététel korlátozása nyilvánvalóan durvább beavatkozás a szólásszabadságba, mint a helyreigazítás vagy válasz kötelező közzététele. Véleményem szerint a korábbi anyagok könnyebb internetes hozzáférhetősége nem olyan forradalmi változás az újságok régebbi példányainak megtekintéséhez képest, különösen, ha a ritkábban megjelenő folyóiratokra gondolunk, hogy represszív szankció, tehát az anyag betiltása, levétele reális alternatívaként merüljön fel egy jogállamban.

Nemzetközi visszhangok

A német sajtójogban régóta bevett intézmény a válaszadás joga. Az Európa Tanács által hivatkozott *Der Spiegel* ezért nem ítéli el a javaslatot, sőt üdvözli, hogy a válaszok egy helyen is gyűjthetőek, ahová linkek mutatnak a támadott cikktől. Véleményük szerint az olvasók megtanulják, hogyan értelmezzék a válaszokat, amelyek gyakran csak szubjektív világnézet lenyomatai.¹⁸ A válaszok egy helyre való gyűjtése csak az ajánlástervezet egy korábbi verziójában kapott helyet, mint ahogyan az is, hogy a válaszok hosszát rugalmasan lehet kezelni, mivel az interneten nincs helyhiány. Ez egyébként, bár igaz, nem ad okot arra, hogy a tartalomszolgáltató által fizetett tárhelyet szabadon odavessék a válaszadás jogával élőknek.

Ugyanakkor egy amerikai forrás azzal a merész kijelentéssel él, hogy „*Európa nem rendelkezik első alkotmánykiegészítéssel [amely az amerikai alkotmány szólásszabadságot védő rendelkezése – B.J.], sem a korlátozott kormányzás, a magántulajdon és a vállalkozás szabadsága iránti olyan tisztelettel, mint Amerika*”.¹⁹ Ez a forrás arra is felhívja a figyelmet, hogy mivel Írország, Portugália és az Egyesült Királyság jelenleg nem rendelkezik a válaszadást lehetővé tevő jogszabállyal, valószínűnek tekinthető, hogy nem fogják az Európa Tanács ajánlását követni. Ezért könnyű lesz az ezt kikerülni kívánó szolgáltatók számára, hogy elmeneküljenek a megszorító szabály elől.

¹⁸ *Spiegel Online* – 19. Juni 2003, 16:03, URL: <http://www.spiegel.de/netzwelt/politik/0,1518,253356,00.html>
Gendarstellungsrecht online: Widerspruch fest eingebaut? Von Frank Patalong

¹⁹ Declan McCullagh: "European 'news rights' are all wrong" <http://comment.zdnet.co.uk/story/0,,t479-s2136181,00.html>; eredeti cikk: http://rss.com.com/2010-1071_3-1017333.html?type=pt&part=rss&tag=feed&subj=news

Politikai-közéleti diskurzusban ne legyen válaszadás

Az Európa Tanács feladata inkább az lenne, hogy a válaszadás jogának határait kijelölje. Érthető lenne, ha arra ösztönözné az államokat, hogy az internet filterek útján történő tartalomszabályozása, valamint az eltávolításra, illetve hozzáférhetetlenné tevésre kötelező végzése helyett a válaszadást tegyék a sérelmet okozó tartalmak fő orvosságává. Ebben az esetben azonban arra kellene felhívnia a figyelmet, hogy a válaszadásnak nem szabad megbénítania, hanem ellenkezőleg, elő kell segítenie a közéleti viták folytatását. Ebből az okból indokoltnak tartom a közszereplők, különösen a politikusok válaszadási jogának korlátozását. A közszereplők munkájukkal összefüggésben történő bírálata a demokratikus vita része, és még abban az esetben is, ha nem véleményeket, de olyan tényeket említenek meg, amelyek utóbb valótlanok bizonyulnak, a közszereplőknek elég csatorna áll rendelkezésükre ahhoz, hogy álláspontjukat, cáfolatukat közzé tegyék. Ezt az is alátámasztja, hogy az igényes weboldalak, blogok, hírportálok ma már az ellenvéleményekre mutató linket is kínálnak, mint ahogy az Európa Tanácsnak is éppen a most tárgyalt javaslat munkafolyamatát tartalmazó oldala is rámutat a testületet kritizáló, a válaszadást ellenző szervezet oldalára.²⁰

Ugyanezért indokolt, hogy kereskedelmi termékkel, szolgáltatással kapcsolatos véleménnyel szemben ne lehessen helyreigazítást kérni. Hiszen, ha egy magazinban az egyik terméket kritizálják, akkor az előállító előadhatná saját szempontjait, és ennek megjelentetésére kötelezhetné az újságot. Mint fentebb utaltam rá, Amerikában már ma is előfordul, hogy egy termékre fórumokon, csevegőszobákban tett kritikus megjegyzések miatt hírnévrontás miatt pert indít egy nagyvállalkozás. Ennek az elterjedését mindenképpen el kell kerülni. Ezt az új jelenséget az internetnek a már említett, köz- és magánszférát összeolvasztó jellege hívja életre. A magánbeszélgetések korábban nem váltak mindenki számára hozzáférhetővé, akkor sem, ha nyilvánosan, például utcán, közlekedési eszközön vagy kávéházban folytak. A fórumokat, csevegőszobákat a felhasználók gyakorlatilag magánbeszélgetésnek tekintik, amelyben a közlések nem a széles nyilvánosságnak szólnak, hanem csak a beszélgetésben részt vevőknek. Lilian Edwards úgy fogalmaz, hogy az „elektronikus kommunikáció pszichológiailag vegyít egyfajta csalóka távolságérzést egy

²⁰ http://www.coe.int/T/E/human%5Frights/media/7_Links/Right_of_reply_hearing.asp#TopOfPage

szintén csalóka intimitással.”²¹ Az internet révén azonban fennáll az a lehetőség, hogy bárki, bármikor, a közlés tétele utáni sokkal későbbi időpontban is hozzáfér annak tartalmához, és válaszadási jogával kíván élni. Ezért a személyes érintettség szigorú követelménye mellett – amelyet például az ORTT Panaszbizottsága gyakran nem vizsgál²² – indokolt lehet bizonyos tárgykörök, így a közügyek vitatásának és a kereskedelmi termékek, szolgáltatások kritikájának kivétele is a válaszadási jog általános szabálya alól. A fogyasztók számára a kereskedelmi forgalomban szereplő termékek és szolgáltatások kritikájának maximálisan szabadnak kell lennie. A konkurens gyártó által gyakorolt kritika viszont a tisztességtelen piaci magatartás tényállása alá tartozik, amelyet a polgári törvénykönyvhöz képest speciális versenyjogi törvény²³ szabályoz, ezért ilyen esetre azt kell alkalmazni.

Mivel az interneten számos olyan „hely” van, ahol a hozzászólás lehetősége mindenki számára nyitva áll, mint például a fórumok, csevegőszobák, levelezőlisták, newsgroupok, ésszerű lenne, ha ezeket a helyeket teljesen kivennék a válaszadási jog kötelezettsége alól, akár szerkesztett tartalmat kínálnak, akár nem. Hiszen a válaszadás lehetősége a kommunikáció szerkezetéből adódik. Ebből azonban az is következik, hogy a közlés eltávolításának szankcióját sem szabadna alkalmazni, legfeljebb bírói ítélet birtokában. Hiszen a sértett szabadon szembeszállhat az állítással, és ennek fényében csak különösen súlyos, kirívó esetekben lehet szükség a tartalom elfojtására.

Zárszó

A válaszadás joga internetes környezetben valóban a legalkalmasabb megoldás a személyiségi jogoknak a szólásszabadság sérelme nélküli védelmére. Az internet viszonylag alacsony költsége mindenki számára lehetővé teszi a megszólalást. A szinte korlátlan tárhely miatt a válasz közzététele nem korlátozza a szerkesztői szabadságot. Azonban főleg az internet szerkezete, az oldalak között linkek útján történő szabad átjárás az a faktor, amely egyenesen kézenfekvővé teszi, hogy egy témáról ugyanonnan több vélemény is elérhető lehessen. Ez a szerkezet teszi azt is lehetővé, hogy a választ anélkül lehessen beszúrni, hogy az oldal szerkezetét, áttekinthetőségét meg kellene változtatni: úgy, hogy csak az ahhoz vezető linket

²¹ „Psychologically, electronic interaction combines a sort of deceptive distance ... with a kind of equally deceptive intimacy. Lilian Edwards: Law and the Internet – Regulating Cyberspace” Defamation and the Internet: Name Calling in Cyberspace www.law.ed.ac.uk/it&law/c10_main.htm

²² Bayer Judit: A Panaszbizottság ügyei. *Médiakutató*, 2001 ősz.

²³ 1996. évi LVII. törvény a tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról, 3. §.

illesztik az anyag mellé. A válaszadás jogával élni kívánó személy által megjelölt weboldalra történő linkelés egyrészt hasznos lehet a támadott anyag szolgáltatója számára, amennyiben nem neki kell tárhelyet biztosítani a szöveghez. Másrészt ezzel egyúttal reklámozza is a másik weboldalát, amire viszont nem kötelezhető, hiszen lehetséges, hogy a másik oldal nézetei, minősége vagy stílusa nem felel meg az eredeti tartalomszolgáltató profiljának. Ez a megoldás ugyanígy vegyes értékű a válasszal élni kívánó számára is. Lehetséges, hogy számára az a legegyszerűbb, ha a saját oldalára irányítja a linket, de ha nincs weboldala, amiatt sem szenvedhet hátrányt: ez nem lehet a válaszadási jog gyakorlásának feltétele. Ezért ezt a lehetőséget a felek választására kell bízni; sem kötelezővé tenni, sem megtiltani nem szabad.

Az Európa Tanács nem javasolja, hogy a sérelmezett anyagot eltávolítsák vagy hozzáférhetetlenné tegyék. Ezzel azonban nehéz helyzetbe kerül az a szolgáltató, amely egyúttal saját tartalmát is szolgáltatja: ha helyreigazítási kérelemmel fordulnak hozzá, azzal azt is tudatják vele, hogy a tartalom jogsértő, hiszen valakinek a személyiségi jogait sérti. Ebben az esetben viszont el kell távolítaniuk az anyagot. A vélt vagy valós sérelmet szenvedett személy előtt tehát két út áll nyitva: vagy a szolgáltatót tájékoztatja arról, hogy az általa tárolt tartalom a jó híret sérti, tehát jogellenes, vagy a tartalomszolgáltatótól kér helyreigazítást.

Véleményem szerint a két szólást korlátozó intézmény közül mindenképpen elegendő lenne csak az egyiket alkalmazni. A személyiségi jogok védelmére pedig jobban megfelel a válaszadás joga, mint az értesítési-levélteli eljárás. Természetesen vannak olyan jogtárgyak, amelyek sérelmét nem lehet helyreigazítással orvosolni: ilyen véd a gyermekpornográfia és a gyűlöletre uszítás büntetőjogi tényállása vagy a szerzői jogok sérelme. Ezekre az esetekre meg lehetne tartani az értesítési-eltávolítási eljárást. A szolgáltatók számára is könnyebb ez utóbbi jogsérelmek tényét egyszerűen megállapítani, mint a személyiségi jog sérelmét - habár a gyűlöletre uszítás elhatárolása az alkotmányosan védett szólástól sokszor még a bíróságnak is fejtörést okoz. A hatékony és gyors eltávolításhoz fűződő érdek is erősebb ezek esetében, mint a személyiségi jogok védelméénél. Ezért összességében indokoltnak tartom, hogy az értesítési-eltávolítási eljárás személyiségi jogok sérelme esetén szűnjön meg; ebben az esetben felválthatja a helyreigazítás. A helyreigazításra kötelezendők körét azonban úgy kell meghatározni, hogy a tartalomszolgáltatókat ne kényszerítsék bele általuk nem választott kategóriákba. A magáncélú vagy szűk körre irányuló weboldalakat ki kell vonni a helyreigazítás köréből, csakúgy, mint bizonyos témákat is, mint: a közügyek vitatását, politikusok és közéleti személyiségek munkájával összefüggésben tett állításokat, és a

termékekkel és szolgáltatásokkal kapcsolatos állításokat. Amennyiben ezeknek a feltételeknek megfelel, a helyreigazítás a személyiségi jogok sérelmének előremutató orvoslata lehet a szólás korlátozása helyett. A beszédre a még több beszéd legyen az orvosság; és az új médiumot tulajdonságai alkalmassá is teszik ezen ideál megvalósítására.

2003. július 30.

Felhasznált irodalom:

1949. évi XX. törvény: A Magyar Köztársaság Alkotmánya

1952. évi III. törvény a Polgári Perrendtartásról

1959. évi IV. törvény a Polgári Törvénykönyvről

1986. évi II. tv. a sajtóról

1996. évi LVII. törvény a tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról

30/1992. (V. 26.) AB határozat.

ALA v. USA, <http://www.paed.uscourts.gov/documents/opinions/02D0415P.HTM>
Declaration on freedom of communication on the Internet (Strasbourg, 28.05.2003)
[http://press.coe.int/cp/2003/291a\(2003\).htm](http://press.coe.int/cp/2003/291a(2003).htm)

Directive 2000/31/EC of the European Parliament and of the Council of 8 June 2000 on certain legal aspects of information society services, in particular electronic commerce, in the Internal Market (Directive on electronic commerce) OJ L178

Draft Recommendation on the Right of Reply in the new media environment, MM-PUBLIC(2003)004 [http://www.coe.int/T/E/human_rights/media/1_Intergovernmental_Co-operation/02_Draft_texts/MM-PUBLIC\(2003\)004%20E%20Right%20of%20reply.asp](http://www.coe.int/T/E/human_rights/media/1_Intergovernmental_Co-operation/02_Draft_texts/MM-PUBLIC(2003)004%20E%20Right%20of%20reply.asp)

Godfrey v Demon Internet Ltd, QBD, [1999] 4 All ER 342, [2000] 3 WLR 1020; [2001] QB 201

http://www.coe.int/T/E/human%5Frights/media/7_Links/Right_of_reply_hearing.asp#TopOfPage

http://www.ortt.hu/tanulmanyok/koncepcio_20020619.doc

Bayer Judit: A Panaszbizottság ügyei. Médiakutató, 2001 ősz.

Bayer Judit: A számítástechnikai bűnözés elleni küzdelem nemzetközi dimenziói. Belügyi Szemle, 2003 ősz.

Declan McCullagh: "European 'news rights' are all wrong"
<http://comment.zdnet.co.uk/story/0,,t479-s2136181,00.html>; eredeti cikk:
http://rss.com.com/2010-1071_3-1017333.html?type=pt&part=rss&tag=feed&subj=news

Lessig, Lawrence: Code and other laws of cyberspace, Basic Books, New York, 1999

Lilian Edwards: Law and the Internet – Regulating Cyberspace” Defamation and the Internet: Name Calling in Cyberspace www.law.ed.ac.uk/it&law/c10_main.htm

Observer and Guardian v UK, judgment of 16 Dec 1992, 16 EHRR 219

Spiegel Online – 19. Juni 2003, 16:03,
URL: <http://www.spiegel.de/netzwelt/politik/0,1518,253356,00.html> Gegendarstellungsrecht online: Widerspruch fest eingebaut? Von Frank Patalong

